

4

Borut Vrščaj

Zakaj rečemo prst, tla, zemlja?

14

Blaž Repe

50 odtenskov rjave

22

Ana Vovk Korže

Prsti so žive

29

Matija Zorn

Erozija prsti - prezrt okoljski problem

40

Janez Bergant, Borut Vrščaj

Spletni GIS pregledovalnik eTla

47

Dragan Vučenović

Ohranitvena obdelava

56 Pomembna vloga geografije pri predstavitvi prsti kot naravnega vira na sejmu Agra v Gornji Radgoni leta 2015 •

57 Nova gradiva za spoznavanje prsti in krepitev samooskrbe

Prsti, zemlja ali tla so nenadomestljiv vir za življenje na Zemlji. Samo ta naravni vir ima lastnost rodovitnosti, nikjer drugje rastline ne morejo rasti, dajati plodov in zagotavljati semen za nadaljnjo rast. To vidimo na primer na Luni, kjer ni prsti (ne vode ne zraka) in tudi ne življenja. Prst prekriva skoraj vso Zemljo, vendar v izjemno tanki plasti. Če bi naš planet pomanjšali na velikost jabolka, bi prst lahko primerjali z debelino njegove lupine. Tudi ta obdaja jabolko in ščiti njegovo notranjost. Enako prst, ki obdaja Zemljo, ščiti rastline in vse drugo življenje, da sploh lahko obstaja. To so ljudje spoznali že zdavnaj in stari pisatelj je zapisal: »Tako si (človek) pridelal kruh iz zemlje in vino, ki mu srce razveseljuje.«

Prsti so osnova kmetovanja, pridelovanja kulturnih rastlin, ki so hrana domačim živalim in človeku. Na njih rastejo tudi vse ostale rastline, ki so hrana rastlinojedim živalim, te pa so hrana mesojedim. S tem je krog prehranjevanja zaključen in ne bi nikoli obstajal, če ne bi bilo rodovitnih prsti. Prsti so tudi podlaga za rast dreves, ki v mnogih delih Zemlje tvorijo gozdove. Ti predstavljajo temelj gozdnega gospodarjenja, lesarstva in podobno.

Po svoji sestavi so prsti zapleten sistem, ki ga sestavljajo trdi delci, voda in zrak. V njih potekajo zelo različni kemijski, fizikalni in biološki procesi, ki omogočajo, da rastline v njih korenijo, črpajo hranilne snovi, rastejo in dajejo plodove. Prsti so tudi življenjski prostor mnogim organizmom, od rastlinskih in živalskih mikroorganizmov do višje razvitih živali. Vse te rastlinske in živalske vrste spreminjajo organske snovi, ki so sestavni del prsti, v humus ter ga mešajo z mineralnimi delci, kar vse prispeva k rodovitnosti.

Zaradi vseh teh lastnosti so prsti zelo izpostavljene procesom, ki nanje vplivajo negativno. Že to, da so marsikje plitve, je zanje velika nevarnost. Če to tanko plast, ki pokriva matično podlago, na kateri so nastale, odstranimo, tam ne more rasti več praktično nobena rastlina, in s tem je konec njihove tako pomembne vloge. V sedanjem času se takšni negativni procesi pojavljajo tam, kjer gradimo razne zgradbe, ceste, letališča in podobno. Druga velika nevarnost za prsti je njihovo onesnaževanje. Pri kmetijski rabi pogosto uporabljajo velike količine umetnih gnojil in pesticidov. Zaradi tehnoloških procesov in pridobivanja energije v zrak prihaja veliko škodljivih snovi, zlasti žvepla. Tako se marsikje pojavlja kisli dež, ki slabo vpliva na potek kemijskih procesov v prsti. Pri nesrečah v jedrskih elektrarnah pridejo v zrak radioaktivni delci, ki jih dež spere v prst. Ob cestah se v prsti kopičijo težke kovine, ki pridejo v rastline, te pa v živali in človeka. Prsti so tudi v mnogih delih Zemlje izpostavljene vodni in vetrni eroziji.

Zaradi nenadomestljive vloge, ki jo imajo prsti za življenje, smo k sreči spoznali, da jih moramo varovati in z njimi zelo skrbno ravnati. Prav s tem namenom je letošnje leto imenovano svetovno leto prsti. Posvečeno je bolj temeljitemu poznavanju tega tako pomembnega naravnega vira ter ozaveščanju ljudi, da se bodo bolj zavedali pomena prsti in jo znali bolje varovati, saj bo ob vse večjem številu ljudi treba pridelati čedalje več hrane.

Prof. Franc Lovrenčak